

Pasakos gyvybingumas

Parinkite citatas, nusakančias pasakos struktūrą, erdvę, idėją.

Pasakos struktūra:	Pasakos erdvė:	Pasakos idėja:

„Pasakų tyrinėtojai yra nemažai rašę apie pasakose vaizduojamą gėrio ir blogio kovą, apie gėrio pergalę. Šito pasakose neradau. Pasakos byloja, kad konkrečiomis aplinkybėmis žmonės elgiasi teisingai arba neteisingai. Geras elgesys ar blogas – sprendžiama iš rezultatų. Geras elgesys toks, kai naudinga herojui, bet nekenkia jo giminės interesams. Bloga tai, kas kenkia giminei, net jeigu ir būtų naudinga individui.“ (B. Kerbelytė)

„Tikrovė ir fantastika stebuklinėje pasakoje stebėtinai harmoninga: iš vienos plotmės į kitą pereinama natūraliai. Veikėjai nepatiria baimės susitikę antgamtinės būtybės, patekę į nežemišką pasaulį, kuriame, be kita ko, viskas vyksta pagal realaus gyvenimo dėsnius.“ (S. Matulaitienė)

„Klasikinė pasaka, kaip žaidimas stebuklais, turi vidinį stuburą – tam tikrą išbandymų tvarką. Dviejų išbandymų sankaba – tai jau pats struktūros branduolys. Vienu išbandymu patikrinama, ar herojus moka būsimo žaidimo elgesio taisykles, tai yra ar jis tinka būti herojum. Šiuo pirmuoju patikrinimu jam suteikiama stebuklinga priemonė, herojus turi įveikti pagrindinę kliūtį, atlikti svarbiausią uždavinį...“ (Pagal D. Sauką)

Pažymėkite teisingus atsakymus, kas rodo pasaką „Eglė žalčių karalienė“ esant *archajišką.

- ☐ Vardų suteikimas kai kuriems herojams yra tiesioginė nuoroda į jų lemtį (pavyzdžiui, Eglė su vaikais virsta medžiais – tai patvirtina ištarto (ne užrašyto) žodžio galią).
- ☐ Skaičių simbolika: kai kurie skaičiai nuolat kartojami pasakoje „Eglė žalčių karalienė“ (dvylika brolių, trys seserys, trys sūnūs, trys užduotys Eglei...).
- ☐ Broliai pasakoje gali būti suprantami ne kaip tikri Eglės broeliai, bet kaip genties, bendruomenės žmonės, nes šeimomis imta gyventi daug vėliau nei bendruomenėmis.
- ☐ Senovėje žmonės dievus įsivaizdavo kaip gyvūnus (pasakoje marių dievybė Žilvinas yra pusiau žaltys, pusiau žmogus).
- ☐ Pirmykščiai žmonės gyvūnus sudievinio, iš jų mokėsi, mat gyvūnai gamtoje sugebėdavo geriau išgyventi už žmones (vandenų dievybė žaltys Žilvinas geba daugiau nei paprasti žmonės: gyvena dviejose stichijose, turi kelis pavidalus, nujaučia pavojų geriau nei kiti).

Kad vyras išleistų į tėviškę, Eglė turi atlikti tris darbus: suverpti užkeiktą kuodelį, suavėti geležinius batus ir be indų užmaišyti pyragui tešlą. Čia Eglei padeda ragana – stebuklinga pagalbininkė. Pažymėk, ką reiškia šie pasikartojantys trukdymai ir pastangos juos įveikti.

- ☐ Eglei sąmoningai trukdoma pereiti iš vienos sferos į kitą – iš vandens į žemę, nes tai susiję su pavojais.
- ☐ Žilvinas pavydus, nenori su niekuo dalytis žmonos dėmesiu, todėl trukdo jai aplankyti tėviškę.
- ☐ Eglė užsispyrusi, mėgina net gudrumu atlikti darbus, kad tik patenkintų troškimą išvykti į savo tėviškę.
- ☐ Žaltys nujaučia pavojų ir todėl mėgina Eglę sulaikyti: „Žaltys tartum prijautė ir tikte netiko.“
- ☐ Stebuklinga pagalbininkė ragana padeda išsipildyti likimui.
- ☐ Ragana supranta Eglės namų ilgesį, todėl šiai mielai padeda.

Pažymėkite teisingus atsakymus, kas rodo pasaką „Eglė žalčių karalienė“ turint mito bruožų.

- ☐ Pasakoje „Eglė žalčių karalienė“ labai savita spalvų semantika¹: balta spalva simbolizuoja gyvybę, raudona – mirtį.
- ☐ Pagrindinis pasakos „Eglė žalčių karalienė“ konfliktas – Eglės brolių (naujosios religijos atstovų) ir Eglės vyro žalčio Žilvino (senosios religijos atstovo) susidūrimas.
- ☐ Eglės dvilypumas sieja pasaką su mitu: Eglė – ir žmogus, ir medis.
- ☐ Žalčio dvilypumas pasaką sieja su mitu: žaltys – „ištiesai mitinė būtybė. „Savu“, „žmogišku“, pavidalu jis rodosi tik mitiniame požemio, vandens pasaulyje, o žmonių pasaulyje – tik „svetimu“ žalčio pavidalu“ (N. Vėlius).
- ☐ „Susitinka dievybė ir žmogus; taip pasaka tampa ne vien pasakojimu, o mitologiniu tekstu...“ (V. Kavolis)

„Eglė žalčių karalienė“ yra pirmoji užrašyta lietuvių pasaka. Jos turinyje slypi daug idėjų. Raskite ir pažymėkite vieną, neatitinkančią turinio.

- ☐ „Eglė žalčių karalienė“ – tai pasaka apie prarasto vyro ieškojimą.
- ☐ Pasakos herojė Eglė – tarpininkė tarp sakralios (gamtos) ir nesakralios (žmonių) sferų.
- ☐ Pasakos esmė – Eglės moralinės ištikimybės idėja.
- ☐ „Eglė žalčių karalienė“ – lyg mitas, kalbantis apie esminę religinę permainą: naujam dievų panteonui² atstovauja broliai, senajam – Eglės vyras žaltys Žilvinas.
- ☐ „...pasaka yra už šeimą, pirmenybę teikia žmonos vaidmeniui: nors broliai nužudo sesers vyrą žaltį, ji nepasilieka, o prakeikdama paverčia save ir vaikus medžiais...“ (G. Skabeikytė-Kazlauskienė)
- ☐ „Pasakų moteris paprastai atlieka keletą vaidmenų: ji gali būti ir duktė, ir sesuo, ir žmona, ir motina. Dramatiškiausiai moters likimas susiklosto tada, kai ji verčiama rinktis prioritetinius¹ iš tų vaidmenų, o kitų atsisakyti.“ (G. Skabeikytė-Kazlauskienė)
- ☐ „Eglė žalčių karalienė“ – mitas apie medžių atsiradimą.
- ☐ Ši pasaka apie moters statuso pažeminimą, sumenkinimą, desakralizavimą³ (broliai nuskriaudžia Eglę, visą jos laimingą šeimą, bet labiausiai pažemina Eglės dukrą Drebulę).

Pasakoje „Eglė žalčių karalienė“ minima bendruomenė, dar neturėjusi rašto, todėl žodiniai susitarimai čia itin svarbūs. Pažymėkite, kuris iš teiginių nesusijęs su žodžio galia.

- ☐ Žodžiais prišaukiamas žaltys – Žilvinas pasirodo ne bet kada, o ištarus tam tikrus magišką galią turinčius žodžius.
- ☐ Žodžio netesi Eglė – nors Žilvinas ją išleidžia trims dienoms, ji prisimena savo vyrą tik po devynių dienų.
- ☐ Žodžio netesi Drebulė – ji dėdėms išduoda žalčio prišaukimo paslaptį.
- ☐ Vardo kaip žodžio galia – vardas nulemia žmogaus likimą (Eglės ir vaikų pavyzdys).
- ☐ Eglė nenoromis, verkdamas duoda žalčiui žodį tekėti, nes žino, jog reikės tesėti pažadą, jokios apgavystės čia nepadės.
- ☐ Skaičių simbolika susijusi su žodžio galia.

Daugelis veikėjų pasakoje „Eglė žalčių karalienė“ keičiasi. Įkelkite korteles, nusakancias tam tikro herojaus dvilypumą ar gebėjimą atlikti kelias funkcijas.

Žalčio *metamorfozės rodo	Ragana –	Eglė –	Eglės broliai –	Eglės vaikai –
ir paprastą merginą, vėliau moterį, ir magiškų galių turinti motina – po dukters išdavystės vaikus ir save paverčia medžiais.	ir mylintys šeimos nariai, ir nepakantūs kitokiam, svetimam bendruomenės atstovai.	dvejopą Žilvino funkciją: jis kaip žmogus yra savo vaikų tėvas, o kaip žaltys – jūrų dievybė.	ir žmonės, ir motinos paversti medžiais.	ir stebuklinga pagalbininkė, ir likimo lėmėja.